

FUSTER, Joan: *Nosaltres, els valencians*, Barcelona: Edicions 62, 2022.

GABRIEL ENSENYAT PUJOL
 Universitat de les Illes Balears
gabriel.ensenyat@uib.cat

La nova edició de *Nosaltres, els valencians*, apareguda l'any del centenari del naixement de Joan Fuster i del seixantè aniversari de la publicació del llibre, ha posat una vegada més en relleu la pervivència de l'obra i, en conjunt, del llegat fusterià. Les més de trenta edicions i reimpressions de què ha estat objecte al llarg d'aquests seixanta anys —una dada certament espectacular— indiquen la vitalitat editorial d'una obra emblemàtica. El llibre que ara se'ns ofereix no és una edició més que se suma a la nòmina, sinó que presenta la novetat que restitueix des d'un punt de vista lingüístic les formes que es troben al manuscrit original, el qual en el moment de l'edició fou objecte de les intervencions dels correctors que l'assimilaren innecessàriament al català central, amb la consegüent pèrdua dels trets propis de la parla valenciana que l'autor li havia confegit durant la redacció. Precisament la qüestió del paper del corrector, referida als llibres (i revistes com *Serra d'Or*) publicats sobretot a Barcelona capital, seria objecte uns anys més tard d'una intensa polèmica —i de sovintejades controvèrsies particulars— en què intervingué Fuster mateix, el qual arribà a afirmar que disposava d'«almenys tres o quatre catalans distints» en funció del client a qui anava adreçat l'escrit.

Parlar de l'impacte que va tenir *Nosaltres, els valencians* en el medi català —en primer lloc, el valencià— seria, a aquestes altures, un exercici retòric ocios. D'exegesis de Fuster se n'han produït en abundància i en seguiran més perquè som davant d'una figura cabdal de la cultura catalana del segle xx. Tampoc no farem referència, més enllà de la constatació que segueix a continuació, al silenci institucional que sovint ha acompanyat el personatge incòmode (no només *a droite...*) ni en el corrent d'opinió que en els darrers temps ha sorgit en l'escena pública valenciana que situa en el punt de mira crític l'aportació política fusteriana. Només remarcarem dos aspectes cabals des de l'angle històric i filològic que s'han derivat de l'assaig de l'escriptor de Sueca. Des del punt de vista historiogràfic tothom accepta —i els crítics més crítics de Fuster no poden negar la importància de la perquisició de l'assagista— que la tesi fusteriana relativa als efectes de la conquesta cristiana del segle XIII va servir per a esperonar una investigació de gran valor quantitatiu i qualitatiu sobre la colonització valenciana. Que aquesta investigació hagi revisat la proposta del dualisme originari que plantejava Fuster no significa desacreditar l'anàlisi fusteriana, que en aquell moment no disposava de més materials que els que hi havia a l'abast. En incitar a la recerca i obrir noves vies, resultava inevitable redefinir alguns aspectes de la seva radiografia del país. La repercussió d'aquesta circumstància sobre la llengua també ha estat manifesta, ja que s'ha replantejat la idea subjacent d'unes àrees de massiva colonització catalana i, per tant, lingüísticament catalanes, i unes altres d'aragoneses en tots dos

sentits. Sense l'auscultació de Fuster resulta perceptible que no hagués existit un punt de partida tan nítid a l'hora d'enfocar la qüestió. Després hi ha el tropell de fantasies obtuses que propugna el blaverisme —inclòs l'acadèmic, amb catedràtics d'universitat i persones amb títol de doctor al darrere— dignes de figurar en una antologia universal del disbarat. Començant pel mossarabisme falaguer, tot-hora adduït sense l'aval del document, i acabant pel sempitern negacionisme quant al documentadíssim origen majoritari dels pobladors d'origen català establerts al país durant tot el procés de colonització. En tot cas, la combinació que feia Joan Fuster, el 1962, de bibliografia, coneixement directe de causa, anàlisi reflexiva i projecció en clau de futur resultava estimulants i engrescadors. I els efectes no es feren esperar. Així mateix, cal remarcar que després de Fuster ja no va ésser possible escriure despreocupadament sobre aspectes identitaris. Ni reduir-los a folklorismes banals. O a regionalismes «ben entesos», d'aquells que ofereixen noves glòries a Espanya.

L'edició que comentam es veu enriquida amb un concís pròleg elaborat per Salvador Ortells Miralles, que condensa la indubtable vigència que encara avui té *Nosaltres, els valencians*, malgrat revisions, replantejaments, programes nous (tot plegat, no sempre reeixit) i impugnacions cavernàries duts a terme en les últimes dècades. I una oportuna nota de Francesc Pérez Moragón que explica una circumstància que, altrament, resultaria un misteri com el de la Trinitat: com així les dues primeres edicions de l'obra pogueren passar la censura. La beneïda incompetència d'uns censors que no captaren el sentit del llibre ja no es va repetir a l'hora d'endegar la tercera edició, el 1965, ni la traducció castellana prevista, precedides, a més, per l'enrenou que suscità l'assaig (i altres escrits fusterians, sobretot *El País Valencià*, aparegut el mateix 1962) entre el submón de l'incipient blaverisme. Val a dir que l'equivalent mallorquí (en realitat, balear) de l'assaig fusterià, *Els mallorquins*, de Josep Melià, no va tenir la mateixa sort, i el llibre, ja acabat el 1963, va haver d'esperar quatre anys (a còpia de retocs i censures) per veure la llum, amb un pròleg de Joan Fuster. Un altre correlatiu insular, més tardà, finalment quedà al calaix. Andreu Murillo, a Menorca, va redactar un text similar al de Melià, quant a la reflexió identitària, en clau menorquina, però romangué inèdit i, de fet, desconegut. Molt recentment se n'ha localitzat el manuscrit i, en el moment de redactar aquestes línies, es troba en procés d'edició. Si he comentat tot això és perquè rere les introspeccions insulars hi ha —no fa cap falta dir-ho— l'empenta decidida de *Nosaltres els valencians*.